

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2025. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.9.22>

УДК 353.1

О. І. Копилюк,

*д. е. н, професор, завідувач кафедри фінансів, економічної безпеки,
банківської справи та страхового бізнесу,*

Львівський торговельно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0977-1309>

О. М. Музичка,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, економічної безпеки, банківської
справи та страхового бізнесу,*

Львівський торговельно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2625-5741>

М. С. Тис,

*здобувач ступеня доктора філософії,
відділ регіональної фінансової політики,*

Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-7775-8154>

**БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ:
ГЛОБАЛЬНИЙ ТА ЛОКАЛЬНИЙ ВИМІРИ**

O. Kopylyuk,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance,
Economic Security, Banking and Insurance Business,*

Lviv University of Trade and Economics

O. Muzychka,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
of Finance, Economic Security, Banking and Insurance Business,*

Lviv University of Trade and Economics

M. Tys,

Graduate of the degree of Doctor of Philosophy,

Department of Regional Financial Policy,

Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine

SECURITY ASPECTS OF REGIONAL DEVELOPMENT: GLOBAL AND LOCAL DIMENSIONS

У статті відзначено, що у глобальному контексті безпека регіонального розвитку підпадає під концепцію консенсусу між усіма сторонами в регіональних межах, які мають взаємні та постійні інтереси щодо пошуку спільних рішень у розв'язанні існуючих проблем. На локальному рівні безпеку регіонального розвитку запропоновано розглядати як стан захищеності суспільних взаємовідносин та соціально-економічного розвитку від екзо- та ендегенних ризиків, загроз і небезпек. Обґрунтовано, що концептуальна основа безпеки регіонального розвитку в глобальному та локальному вимірах диференціюється залежно від мети, об'єктної спрямованості та факторів впливу, які можуть мати як позитивний, так і негативний ефект. Акцентовано, що залучення внутрішнього ресурсного потенціалу територій формує не лише їх сталий інклюзивний та конкурентоспроможний розвиток, але й сприяє підвищенню рівня їх безпеки.

The article notes that in the global context, the security of regional development falls under the concept of consensus between all parties within regional borders who have mutual and permanent interests in finding common solutions to existing problems. The challenges of today that the world community faces, such as problems of peace and security, energy, demographic, socio-economic, environmental, technological, are an integral attribute of ensuring the security of regional development both at the global and local levels. The formation of the security of regional development is ensured by the implementation of goals, subjects, objects and measures aimed at solving problems in the economic, financial, social, military, demographic and other spheres.

The concept of regionalism covers the mesoregional level, which reflects the cooperation of countries in various fields of activity, the macroregional level concerns the functioning of trade, regional, transcontinental organizations and networks, and the microregional level is associated with cross-border cooperation of regions of different countries in solving security, economic, environmental and other problems. At the local level, it is proposed to consider the security of regional development as a state of protection of social relations and socio-economic development from exogenous and endogenous risks, threats and dangers. The security of regions is based on the concept of convergence between regions in economic and social aspects and solving the security issue as one of the priorities of regional policy. It is substantiated that the conceptual basis of the security of regional development in the global and local dimensions is differentiated depending on the goal, object orientation and factors of influence, which can have both positive and negative effects. Endogenous factors are considered the driving forces of regional development and growth and are strengthened by economic, social, and cultural interconnections between neighboring regions through joint actions that provide advantages and competitiveness at the local level. It is emphasized that the involvement of the internal resource potential of territories shapes not only their sustainable,

inclusive, and competitive development, but also contributes to increasing their level of security.

Ключові слова: *регіон, безпека регіонального розвитку, ризики, загрози, небезпеки.*

Keywords: *region, security of regional development, risks, threats, dangers.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Виклики сьогодення, з якими стикається світова спільнота, такі як проблеми миру та безпеки, енергетичні, демографічні, соціально-економічні, екологічні, технологічні є невід'ємним атрибутом забезпечення безпеки регіонального розвитку як на глобальному, так і локальному рівнях. Концепція регіональної безпеки є складною через її перетин з безпековими та регіональними дослідженнями й постійні трансформації, які впливають на неї як на горизонтальному (у масштабі поширення загроз), так і на вертикальному (в контексті структурної глибини політичних та економічних трансформацій) рівнях. Враховуючи, що змістовний контекст поняття "регіон" на глобальному та локальному рівнях різниться з позицій масштабності, функціональності, сфери взаємодії у різних типах взаємовідносин актуальним залишається питання окреслення сутнісних характеристик безпеки регіонального розвитку у глобальному і локальному контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні економічні дослідження проблем регіонального розвитку представлені у наукових публікаціях вітчизняних та закордонних учених, зокрема, таких як: Л. Шипілова [1], F. Chirodea, L. Soproni, M. Marian [2], B. Laifaoui, N. Soula, H. Hallab [3], R. Peet, E. Hartwick [4], M. Bhattacharjee, D. Ghosh [5], М. Литвин [6], М. Волосяк, І. Сіренко [7], О. Корнієнко [8], Г. Рибак, Ю. Федотова [9], С. Сjuta [10], Г. Східницька, Т. Шматковська, Р. Хірівський [11] та ін. Поряд з тим, наукові розробки закордонних учених стосуються проблем безпеки

регіонального розвитку з позицій розгляду регіону як інституційного утворення на наднаціональному рівні, вітчизняна практика акцентує на мезорівневому аспекті його функціонування, тому важливим є обґрунтування концептуальних засад її забезпечення у глобальному та локальному вимірах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування безпекових аспектів регіонального розвитку з урахуванням глобального та локального вимірів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регіоналізація є важливим процесом сучасного соціально-економічного ландшафту, оскільки підвищує здатність територій акумулювати зовнішній та залучати внутрішній ресурсний потенціал, забезпечує розвиток за рахунок використання власних можливостей і переваг, що сприяє підвищенню рівня їх безпеки.

Як зазначає Л. Шипілова в сьогоденних умовах безпека жодної держави не може бути гарантована без тісної взаємодії і взаєморозуміння між впливовими міжнародними структурами різних безпекових рівнів. Однією з характерних рис розвитку сучасної системи міжнародних відносин стало підвищення ролі регіонального та суміжних рівнів їх організації, де сформувалися (або формуються) відносно самостійні підсистеми [1, с. 248]. Важливість даної тези в тому, що безпека повинна бути забезпечена як на макро-, так і мікрорівнях.

У закордонній практиці регіоналізм здебільшого розглядається в контексті глобалізації, тобто на рівні угруповань держав. Як зазначають F. Chirodea, L. Soproni, M. Marian в концепції “нового регіоналізму” поєднано два напрями. Перший – стосується транскордонних угруповань, створених на мезорегіональному (держав, які мають намір інтегрувати економічну, політичну чи військову діяльність) та макрорегіональному рівнях (торговельні блоки, регіональні організації чи трансконтинентальні мережі). Другий – механізми інтеграції на мікрорегіональному рівні, які розглядаються як життєздатні рішення для транскордонних держав або регіонів, що мають ресурси, які можна використовувати для залучення

інвестицій, створення багатства й добробуту на їх внутрішньому рівні [2]. Така концепція регіоналізму відображає два ключових напрями: перший – макрорегіональний, який ґрунтується на інтеграції держав у вирішенні спільних економічних та безпекових проблем. Другий – мікрорегіональний, який дозволяє громадам вирішувати спільні проблеми та досягати транскордонного ефекту нівелюючи бар'єрну роль кордонів.

В. Laifaoui, N. Soula, H. Hallab пропонують три основні гіпотези у контексті вивчення концепції регіональної безпеки. Перша припускає, що на регіональну безпеку безпосередньо впливають зміни в міжнародній системі та геополітичні події, оскільки зрушення в міжнародних відносинах та альянси між великими державами впливають на стратегії безпеки регіонів. Друга – акцентує на тому, що досягнення регіональної безпеки значною мірою залежить від спільної співпраці між країнами в регіоні, що вимагає встановлення партнерств у сфері безпеки та економіки для подолання спільних загроз військового, економічного, екологічного та іншого характеру. Третя - стверджує, що нетрадиційні загрози, такі як тероризм та зміна клімату, сприяють переосмисленню концепції регіональної безпеки, роблячи її пріоритетною для держав регіону, відходячи від традиційної зосередженості виключно на військових конфліктах [3]. Даний підхід дозволяє виокремити тріаду безпекових проблем та потребу у формуванні рівневого підходу до забезпечення концепції регіональної безпеки, яка повинна розроблятися на глобальному, національному та транскордонному рівнях.

Розвиваючи теорію ендогенного регіонального розвитку R. Peet, E. Hartwick [4], обґрунтували модель, яка базується на внутрішньому потенціалі розвитку місцевої громади, згідно якої пріоритет надається регіональним потребам у межах країни та територіальним стратегічним перевагам, які забезпечують конкурентну позицію регіону. Таким чином, регіон повинен бути здатним гарантувати автономію процесів, спрямованих на економічне зростання за рахунок власних ресурсів та переваг з урахуванням місцевої

специфіки. Крім того, модель ендогенного зростання враховує взаємодію між регіонами [5]. Отже, ендогенні фактори вважаються рушійними силами регіонального розвитку та зростання й посилюються економічними, соціальними, культурними взаємозв'язками між сусідніми регіонами завдяки спільним діям, які забезпечують переваги та конкурентоспроможність на місцевому рівні.

У глобальному контексті безпека регіонального розвитку підпадає під концепцію консенсусу між усіма сторонами в регіональних межах, які мають взаємні та постійні інтереси щодо пошуку спільних рішень у розв'язанні існуючих проблем. Ключовими характеристиками регіональної безпеки є наступні. По-перше, вона нерозривно пов'язана із позитивними чи негативними процесами усіх суб'єктів, які мають спільні інтереси в регіональному масштабі. По-друге, такі інтереси в рамках регіональної системи повинні мати постійний, безперервний характер. По-третє, спільні рішення повинні сприяти співпраці та рівності в регіональному середовищі й забезпечувати захист прав усіх залучених сторін, жодна із яких не може нав'язувати свою волю іншим [3]. Отже, концепція консенсусу у формуванні регіональної безпеки ґрунтується на вирішенні спільних проблем, довготривалій безперервній співпраці та рівності у правах суб'єктів, які забезпечують безпекові аспекти регіонів.

У вітчизняній практиці під регіоном розуміється складний природно-соціально-економічний комплекс, у якому відтворюються соціальні та економічні відносини, специфічні для даної території та створюються відповідні умови для сталого та безпечного функціонування економіки та соціуму з метою забезпечення життєдіяльності населення [6, с. 144]. В даному визначенні акцентовано на відносинах, які ґрунтуються на засадах безпеки, сталого розвитку та забезпеченні суспільних потреб регіону.

М. В. Волосюк, І. В. Сіренко вважають, що стратегія регіонального розвитку полягає у новому підході до формування моделі "стратегічної тріади", де обов'язкова наявність не лише державної та регіональних

стратегій, але й стратегій розвитку кожної територіальної громади в Україні. Важливим аспектом тут є логічна цілісність цієї трирівневої моделі – місцеві стратегії мають розроблятися з урахуванням пріоритетів і цілей державної та відповідних регіональних стратегій [7, с. 1323].

Як справедливо зазначає О. Корнієнко, для того щоб гарантувати безпеку в регіонах, держава завдяки регіональній політиці має вирішувати низку головних завдань, серед яких:

- безпека внутрішнього ринку України, єднання інфраструктури енергетичної системи, а також транспортної, загальної концепції грошово-кредитних відносин, контроль за процесами експорту та імпорту;
 - підвищення загального добробуту громадян у регіонах;
 - збільшення зв'язків серед регіонів, а також регулювання зайнятості населення між регіонами;
 - подолання кризи, а також зміна економічної політики;
 - подолання нестабільної ситуації у політичному плані, врегулювання безпекового питання [8, с. 72].
- Отже, автор вважає, що безпека регіонів базується на концепції конвергенції між регіонами в економічному та соціальному аспектах та вирішенні безпекового питання як одного пріоритетів регіональної політики.

Варто підтримати бачення учених Г. Рибак та Ю. Федотової, які акцентують на перевагах та загрозах, що супроводжують процеси децентралізації державного управління і вважають, що вона прискорить темпи розв'язання постійних проблем у забезпеченні економічної безпеки регіону. Вони вважають, що децентралізація влади та відповідна реформа не є панацеєю від усіх проблем, а при найгіршому сценарії може бути навіть шкідливою для економічного розвитку, соціальної справедливості, макроекономічної стабільності чи боротьби з корупцією [9, с. 63].

Отже, безпека регіонального розвитку на локальному рівні повинна відображати стан захищеності суспільних взаємовідносин та соціально-економічного розвитку від екзо- та ендегенних ризиків, загроз і небезпек.

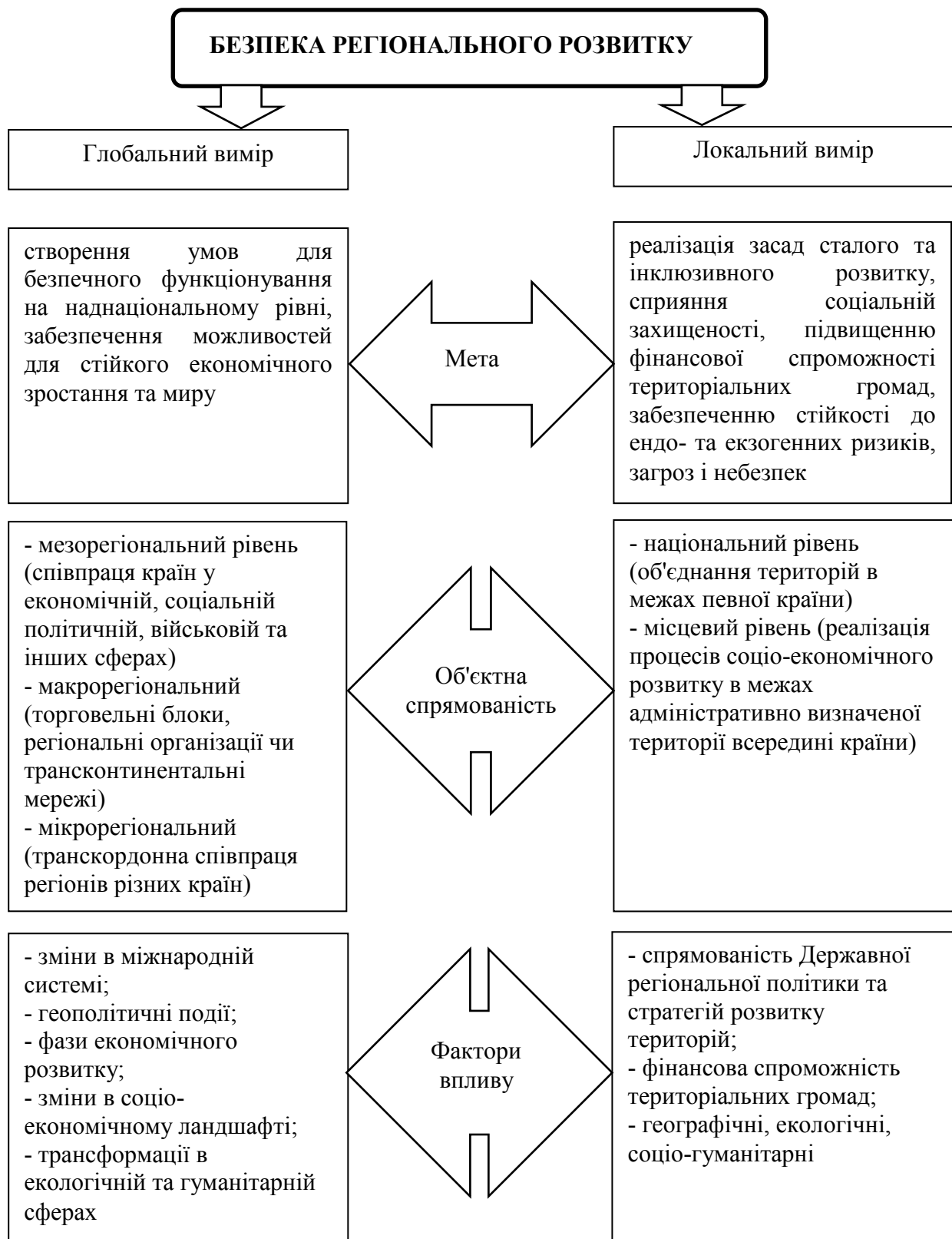
Основними складовими, які формують її рівень залишаються економічна, фінансова, демографічна, соціальна, інвестиційна, міграційна.

С. Сюта в процесі дослідження концептуального базису поняття "економічна безпека регіону" як складової безпеки регіонального розвитку відзначає вплив фаз економічного циклу на рівень її забезпечення і зазначає: "такі фази економічного циклу, як пожвавлення та бум, характеризуються вищим рівнем економічної безпеки регіону і, відповідно, меншим спектром та гостротою викликів і загроз. Й навпаки: фази спаду і депресії – їх актуалізацією, загостренням і посиленням проблематики гарантування безпеки [10, с. 381-382]. Отже, при формуванні економічної безпеки регіонів потрібно враховувати циклічність економічного розвитку, реальні та потенційні кризові явища і загрози.

Важливою складовою регіональної безпеки залишається фінансова, яка відображає спроможність територіальних громад формувати достатній обсяг фінансових ресурсів для вирішення проблем місцевого розвитку та самоврядування. Зокрема, Г. Східницька, Т. Шматковська, Р. Хірівський розглядають її як ключову характеристику, що визначає їх здатність забезпечувати стабільний фінансовий стан, ефективно розподіляти ресурси та протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам у межах повноважень місцевого самоврядування [11].

Отже, безпека регіонального розвитку має відповідний прояв як на глобальному, так і локальному рівнях (рис. 1).

Отже, концептуальна основа безпеки регіонального розвитку в глобальному та локальному вимірах диференціюється залежно від мети, об'єктної спрямованості та факторів впливу, які можуть мати як позитивний, так і негативний ефект.

**Рис. 1. Характеристика безпеки регіонального розвитку в
глобальному та локальному вимірах**

*Авторська розробка

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Формування безпеки регіонального розвитку забезпечуються реалізацією цілей, суб'єктів, об'єктів та заходів, які спрямовані на вирішення проблем у економічній, фінансовій, соціальній, військовій, демографічній та інших сферах. Залучення внутрішнього ресурсного потенціалу територій формує не лише їх сталий інклюзивний та конкурентоспроможний розвиток, але й сприяє підвищенню рівня їх безпеки.

Концепція регіоналізму охоплює мезорегіональний рівень, який відображає співпрацю країн у різних сферах діяльності, макрорегіональний стосується функціонування торговельних, регіональних, трансконтинентальних організацій та мереж, мікрорегіональний, пов'язаний із транскордонною співпрацею регіонів різних країн у вирішенні безпекових, економічних, екологічних й інших проблем.

У глобальному контексті безпека регіонального розвитку підпадає під концепцію консенсусу між усіма сторонами в регіональних межах, які мають взаємні та постійні інтереси щодо пошуку спільних рішень у розв'язанні існуючих проблем. На локальному рівні вона повинна відображати стан захищеності суспільних взаємовідносин та соціально-економічного розвитку від екзо- та ендегенних ризиків, загроз і небезпек.

Обґрунтовано, що концептуальна основа безпеки регіонального розвитку в глобальному та локальному вимірах диференціюється залежно від мети, об'єктної спрямованості та факторів як позитивного, так й негативного впливу.

Подальші дослідження в даному напрямі повинні стосуватися методичного інструментарію оцінювання рівня безпеки регіонального розвитку в глобальному та локальному вимірах.

Література

1. Шипілова Л. М. Безпекове середовище України: регіональний вимір. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 10. С. 246-251. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.10.246>.
2. Chirodea F., Soproni L., Marian M. European Union Tools for the Sustainable Development of Border Regions. *Sustainability*. 2024. Vol. 16. Pp. 388. DOI: <https://doi.org/10.3390/su16010388>.
3. Laifaoui B., Soula N., Hallab H. Regional Security: A Conceptual Approach. *RASS. Pensées Genre. Penser Autrement*. 2024. Vol. 4, No. 5. Pp. 51-68. URL: <https://www.rass-pgpa.org/wp-content/uploads/2024/12/V4N505.pdf> (Accessed: 27.08.2025).
4. Peet R., Hartwick E. Theories of Development. Contentions, Arguments, Alternatives; The Guilford Press: New York, NY, USA, 2009. URL: https://ebook.app.hcu.edu.gh/wp-content/uploads/2022/07/Richard-Peet-Phd-Elaine-Hartwick-Theories-of-Development_-_Contentions-Arguments-Alternatives-2009-The-Guilford-Press-libgen.lc_.pdf (Accessed: 28.08.2025).
5. Bhattacharjee M., Ghosh D. On Dynamics of Economic Development in the Light of Endogenous Growth: A Theoretical and Empirical Investigation. In *Globalization, Income Distribution and Sustainable Development*; Das, R.C., Ed.; Emerald Publishing: Bingley, UK, 2022. Pp. 21-30. DOI: <https://doi.org/10.1108/978-1-80117-870-920221005>.
6. Литвин М. С. Теоретико-методологічні засади забезпечення економічної безпеки регіону. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-4-20>.
7. Волосяк М. В., Сіренко І. В. Комплексна безпека як складова відновлення та розвитку українських громад. *International security studios: managerial, economic, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects*. International collective monograph. Georgian Aviation University. Tbilisi, Georgia. 2023. С. 1316-1334. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a97e2b79-f597-4975-b44d-cd39f583cd27/content> (Accessed: 29.08.2025).

8. Корнієнко О. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки регіону в умовах кризових ситуацій. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2024. № 2(2). С. 69-74. DOI: <https://doi.org/10.17721/3041-1912.2024/2-11/11>.

9. Рибак Г., Федотова Ю. Економічна безпека регіонів України в процесі децентралізації. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. Vol.2, №. 1. Pp.56-64. DOI:10.46299/j.isjmef.20230201.06.

10. Сюта С. Методико-прикладні положення економічної безпеки регіону. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. № 340 (2). С. 380-384. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-60>.

11. Східницька Г. В., Шматковська Т. О., Хірівський Р. П. Фінансова безпека територіальних громад в умовах децентралізації під час дії військового стану. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 7. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14679278>.

References

1. Shypilova, L.M. (2025), “Security environment of Ukraine: regional dimension”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 10, pp. 246-251. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.10.246>.

2. Chirodea, F. Soproni, L. and Marian, M. (2024), “European Union Tools for the Sustainable Development of Border Regions”, *Sustainability*, vol, 16. pp. 388. DOI: <https://doi.org/10.3390/su16010388>.

3. Laifaoui, B. Soula, N. and Hallab, H. (2024), “Regional Security: A Conceptual Approach”, *RASS. Pensées Genre. Penser Autrement*, vol 4, No 5, pp. 51-68, available at: <https://www.rass-pgpa.org/wp-content/uploads/2024/12/V4N505.pdf> (Accessed 27 August 2025).

4. Peet, R. and Hartwick, E. (2009), “Theories of Development. Contentions, Arguments, Alternatives”, The Guilford Press, New York, USA, available at: https://ebook.app.hcu.edu.gh/wp-content/uploads/2022/07/Richard-Peet-Phd-Elaine-Hartwick-Theories-of-Development-_Contentions-Arguments-Alternatives-2009-The-Guilford-Press-libgen.lc_.pdf (Accessed 28 August 2025).

5. Bhattacharjee, M. and Ghosh, D. (2022), "On Dynamics of Economic Development in the Light of Endogenous Growth: A Theoretical and Empirical Investigation", *Globalization, Income Distribution and Sustainable Development*, Emerald Publishing: Bingley, UK, pp. 21-30, DOI: <https://doi.org/10.1108/978-1-80117-870-920221005>.

6. Lytvyn, M.S. (2024), "Theoretical and methodological principles of ensuring the economic security of the region", *Kyyivs'kyi ekonomichnyy naukovy zhurnal*, [Online], vol. 4. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-4-20>.

7. Volosyuk, M.V. and Sirenko, I.V. (2023), "Comprehensive security as a component of the restoration and development of Ukrainian communities", *International security studios: managerial, economic, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects*. International collective monograph, Georgian Aviation University, Tbilisi, Georgia, pp. 1316-1334, available at: URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a97e2b79-f597-4975-b44d-cd39f583cd27/content> (Accessed 29 August 2025).

8. Korniyenko, O. (2024), "Theoretical foundations of ensuring the economic security of the region in crisis situations", *Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, vol. 2(2), pp. 69-74, DOI: <https://doi.org/10.17721/3041-1912.2024/2-11/11>.

9. Rybak, H. and Fedotova, Yu. (2023), "Economic security of Ukrainian regions in the process of decentralization", *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, vol. 2, No 1, pp. 56-64, DOI:10.46299/j.isjmef.20230201.06.

10. Syuta, S. (2025), "Methodological and applied provisions of the economic security of the region", *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, vol. 340 (2), pp. 380-384. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-60>.

11. Skhidnyts'ka, H.V. Shmatkovs'ka, T.O. and Khirivs'kyi, R.P. (2025), "Financial security of territorial communities in the conditions of decentralization during martial law", *Aktual'ni pytannya ekonomichnykh nauk*, [Online], vol. 7. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14679278>.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2025 р.